

СРЂ SRЂ

Год. VII.
God.ДУБРОВНИК, 15. марта 1908.
DUBROVNIK, martaБр. 6.
Br.

RASTUČENE GUSLE*

Beranger.

Dodi k meni, moje pseto, moje jadno živinče; jedi pored moga očajanja; ostaje mi još bijeli kolač: sutra ne ćemo imati neg crnog hljeba.

Tudinci, koji prijevarom pobjediše, rekoše mi juče u ovoj dolini: „Gu'ci da igramo.“ Ja ne htjedoh, a jedan od njih rastuče mi gusle.

One bjehu seoska muzika. Nema više veselja! Nema sretnijeh danâ. Kako ćemo igrat u hladu? Ko će milovanja razbudivat?

Žice im, živo zagudane, već u zoru preslatka dana navještavahu nevjesti svatove, mladog zaručnika.

Župnici, koji bi se osmijelili da ih slušaju, manje se ježahu na naše igranke; veselje, koje bi uz njih razbuktjelo, bilo bi razvedrilo kraljevo čelo.

Ako smo u našoj slavi uza njih pjevali pjesme, koje nam one nadahnjivahu, jesam li ikad mogao pomislit, da će se na njima tudin osvetiti?

Dodi k meni, moje pseto, moje jadno živinče; jedi pored moga očajanja; ostaje mi još bijeli kolač: sutra ne ćemo imat neg crnog hljeba.

Kako će nam nedjelja bit duga ispod krijesa i u kolibi? Hoće li Bog blagosivljati berbu, koja će se otpočinjat bez gusala!

* Ova se pjesma Beranžerova odnosi na okupaciju Pariza sa strane vojske saveznika iza poraza Napoleonova kod Waterlooa.

One su bile odmor iza teška truda, siromahu utirahu patnje. Njima samijem su naša polja dužna, ako bi gdjekad mogla svrgnut s pameti i velikaše, i poreze, i oluje.

Udušivahu mržnje, otirahu gorke suze. Nijedno geslo na svijetu ne učini toliko dobra, koliko moje gusle.

Ali neprijatelj, kog treba da proćeramo, povрати mi laku srčanost. Neka u mojijem rukama puška zamijeni gusle, koje bjehu rastučene.

Toliko prijatelja, od kojijeh se rastajem, reći će ako poginem: Ne htjede da divlji tuđinac veselo igra na našijem razvalinama.

(pr. Jeni).

Милован Глишић

† 2 јануара 1908.

Мићун П. Павићевић — Детиње.

Трагична коб прати наш сиротни врт,
Што год имасмо снажније и јаче —
Све то нам пркосно одузима смрт;
Сваки дан Српство избранике плаче . . .

Бурно прошло љето много нам узе,
А ново, одмах својих првих дана —
Донесе нове болове и сузе:
Нема нам више чиче Милована! . .

И он подлеже трагици човјека,
Који са пуно хумора и знања,
У свом албуму скоро пола в'јека —
Уноси наше патње и јецања. . .

Доста је судбо, вај смилуј се више!
Обићи друге народе и људе,
У твојој књизи већ знамо да пише:
„Србин ће свагда бити среће худе!“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Сима Матавуљ

† 20. 2. 1908.

Мићун М. Павићевић — Цетиње.

Из градине врсног цв'јећа
Усуд дрско руже кида,
У данима прамалећа
Српска вила плаче, рида. . .

На Парнасу зв'језде јасне
Изумиру сваког дана;
Наша срећа нагло гасне,
Већ немамо великана.

Изненада гласи кобни
Сав Српски Род уцв'јелише:
Чујем смрти одјек злобни:
„Матавуља нема више“! . . .

ooo[....]ooo

U borbi.

M. Dimitrijević — Mostar.

I ja se spremam na vrletan put
S talogom bola što leži na duši,
I već mi Život sok životni suši
I grubo tišti jedan udes krut.

Treba mi biti snažan kao div
Pa da se mognem sili oduprijet!
Ne znam treba li živjet ili mrijet,
Stradam li nevin, il' sam, možda, kriv?

O teško onom ko nesreću svoju
Nosi u duši, ko je za to rođen
Da strada od svog rođenoga srca!

I meni teško!.. Ali ću napregnut
Snagu, i ostat pobjednik u boju,
Premda mi duša u čemeru greca.

GDJE SU NESTALE

(konac)

novela K. Klostermanna.

Minu godinâ otkad je bilo nestalo jadne Lujize; nesretnim je roditeljima vrijeme prolazilo tužno u bolovima, koji su se neprestano obnavljali, u nesnosnim duševnim mukama i neprestanim tuženjem na sebe; svaka radost života bješe im iščezla, i u ovoj je žalosnoj atmosferi rasla njihova mlađa kćerka Rose-Marie. Bila je, ako je moguće, još ljepša i čilija od svoje starije sestrice, koje bješe nestalo, ali je ujedno bilo očevidno da je ona stradala u sjetnoj okolini, koju joj je sudba bila odredila. Nigda u sve ovo vrijeme ne ču vesela smijanja, dosjetljive prijatne riječi. Mučke i ozbiljno vršili su otac i majka svoju radnju, mučke vodila ju je majka na školu s dana na dan, dok joj je bilo dvanaest godina, i s dana na dan bješe ona svjedok, da bi majka drhtala kao prut, kad bi prolazila mimo mračnu tamnicu La Roquette ugledavši crne zidove, koji bjehu na nju djelovali onako tužno one žalosne večeri. Netom bi kucnulo četiri časa, stajala bi majka ispred škole i mučke bi je dočekala. Siromašno dijete, koje nije poznavalo nikakve radosti, pritisnuto, slomljeno, nije mozebit ni razumjelo bujno veselje svojih drugarica, ma da je po prirodi samo bilo puno života, ma da bi kadgod usplamtilo u njenim očima nešto kao svijetla sunčana zraka.

Kad Rose-Marie ostavi školu, pođe na nauk u neke cvjetarice; ona je to zaželjela, a majka, koja bi je naj radije bila držala doma kod sebe, bila je nerado popustila kćerinoj volji, kad je ova izjavila da za ništa na svijetu ne će raditi škatulje. I kad je dijete hodilo u svoje majstorice na učenje, ne prestatde majka da je u jutro prati, a u večer da je dovede; nije ipak mogla zapriječiti da je majstorica katkad pošalje gdje god. Djevojčica bi rado hodila, ali je majka bila vrlo nemirna s takova hoda i preklinjala je često da se ne druži s nikim, i da se čuva od svakoga, opominjući je da je svijet opak i da mladim

djevojčicama svuda pletu mreže. Rose-Marie ne razumijevaše, gledaše majku pitajući, ali majka pokazivaše suzama niz lice izčežavanje Lujizino.

Tako bude djevojčici petnaest godina i prije no roditelji osjeteše, ona je bila procvjetala kao krasna djevica. Tad majka izgubi i ostatak svojeg mira i riješi se napokon ne slat je više na radnju, nego držat je kući da može nadgledati svaki njen korak. Ova majčina odluka jako je smetala siromašnoj djevojci, koja kod cvjetarice, gdje je radilo mnogo djevojaka, bješe poznala veseliji život, te joj se bila ozvala mladost za svoja prava. Nije se ipak usudila da se opriječi majčinoj volji, i tako podnašашe svoju sudbu prividno tiho.

Tad se dogodi da ih sa sela posjeti djevojčin stric, brat očev, srdačan seljak, udovac bez djece, veseo, pun dosjetaka i smijanja. Uvjeri se brzo da je malo prijalo krasnoj sinovkinji mrka, sjetna atmosfera i okolina, u kojoj življaše, i strese zamišljeno glavom.

„Brate“, reče neke večeri, kad se šetao s Ricardetom na Bastiljskoj placi, „oprostićeš, bogme, da ti kažem iskrenu riječ. Kaži, imaš li pameti? Držim da na svijetu treba svemu da bude kraja, i žalosti i bolu. Meni je umrla žena, dvoje djece sašlo je u grob — bilo je dosta žalosti; pregorio sam, hvala Bogu. Vi ste Lujizu izgubili; to je u istinu bio užasan udarac; ali što se može? — Žalili ste je dosta i kad bi ste se obratili u čemprese jadikovce na Pere-Lachaise, ne biste je povratili u život. Ko može kazati što bi je bilo čekalo; možda slatko počiva u naručju Boga milosnika. Ali zaboravljate, ti i žena, da imate i dužnosti prama drugoj kćeri. Ili mislite da mlada djevojka, u kojoj se probudio život, može podnositi ovo kod vas u ovoj dolini suza, u koju je osuđujete? Sva kuća o tome govori i zamjera vam; vaš mi već vratar ovo reče, netom dođoh i zapitah za vas, i onamo gore u *mansardi* nad vama švelja, koja je također izgubila dijete, žali također jednu Rose-Marie i rekla mi je da vam govorim i da vam upravim glavu. Znaete da nemam nikoga nego vas i rad bi oživio u ovoj vašoj djevojci, sve ću još, dok me Bog pozove k sebi, njoj ostaviti što imam, ali, Boga mi, ne ću da vi postupate s njom tako! Druugo življenje treba da prepravite vašoj curi, i da smetnete ona

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

vaša kisela lica, inače će vam ona uvehnuti i umrijeti, ili će vam izlećeti te vam zaigrati komediju, na koju ćete promišljati do vaše smrti. Lakše biste pazili na vreću buha, no na ovako mladu djevojku! To vam govorim ja, koji sam također štogod vidio i opitao u ovo pedeset godina života“.

Iste večeri reče stric Rose-Marie pred njenim roditeljima:

„Dakle, ti curo, čuj i kaži iskreno: ovdje majka hoće da te ima doma, a ti bi voljela da ideš činiti evijeće onamo u radnji na bulvaru *des Capucines*, eh? — ne boj se, istinu mi kaži: bi li?“

Djevojka ostade zabunjena na ovo neočekivano pitanje, a njena majka problijedi od straha.

„Ala, kaži, kaži dakle!“ navaljivaše stric.

„Djevere — ja se toliko bojim“, reče majka.

„Ti muči, budi pametna i pusti da ona govori“.

„Ah da, striče, opet bi voljela hodit na radnju . . . već sam zarađivala novaca ali majka ne će, i tako doista ne smijem . . .“

„Smiješ, Boga mi, smiješ, moja miljenico“, usklikne stric, „i hodićeš, zato ću se ja brinut; ti si doista pametna a da ne uščiniš budalaština“. Majka promrmlja u sebi nešto, otac se namrgodi, ali se ne usuđivahu da se protive; djevojka činilo se da ne vjeruje, njeni su se pogledi časom plaho zalijetali k stricu i opet bi se zaustavili kod roditelja. U toliko stric brzo razveseli i poče sve pripovijedati vesele stvari. Oni slušahu, štoviše počeše se i djelomice smijati, ali bi opet odmah umukli, kao da bi se pobjojali ove veselosti, od koje su se bili odavna odućili, ali već odavna, mnogo odavna, ne bješe u ovim zidovima pala vesela riječ i ne bješe odjeknulo srčano smijanje.

Drugoga dana rano Rose-Marie pođe u trgovinu, u kojoj je do ne davna radila, da moli da bi je opet primili na radnju; majka je i stric dopratiše. Nju primiše, a stric, koji je također bio govorio s vlasnicom trgovine, doznade iz pouzdanih usta, da mu je sinovkinja bila vrlo i valjana radnica. To mu je bilo tako drago, da bi bio malo ne zagrlio onu gospodu.

„Madam“, reče očevitom enfazom, „da vas Bog blagoslovi i svi oni neka vam zahvale; vi ste prava majka ovoj curi, više nego ova ovdje. I da je vaša, ne biste je zatvorili kao koludricu“.

Y
H
M
B
E
P
S
Z
M
T
E
T
C
K
A
B
V
B
J
M
O
T
E
K
A

„A zašto bi je zatvorila“? odgovori posmijehom cvjetarica; „ako je vrlo, ne treba toga, a ako nije, ne mogu je sačuvati.“

Stric se okrene pobjedonosno k svojoj snasi nagibajući se od gorljivosti.

„Sad čuješ! Sad čuješ!“ usklikne; „ova ti je gospoda također kazala! Sad ćeš se možda opametiti!“. Tada majka i stric otiđu a Rose-Marie ostane u radnji.

Kad u večer suprugi sjedahu doma sa svojim gostom razgovarajući i čekajući povratak djevojke, reče ovaj pružajući bratu ruku: „Dakle je ugovoreno, je li? Vi ćete promijeniti svoj život i ostaviti vječno plakanje i mrmljanje. Ja se tako radujem ovom djetetu, da ću ostati dulje vremena s vama da vas opet malo uvedem u svijet. Ostaviću vam i nešto ovdje, njoj za poboljšanje i za malo parade, bez koje se ne ćuti sretnom nijedna takova djevojka.

Posjeta stričeva bješe mjeseca maja; vrijeme bješe prekrasno. Akače bulvara bjehu se već zaodjele svježim zelenilom, stotine gradina i malih vrtala u gradskome okolišu, stabla keđa i paraka, travišta i cvjetne lehe *squarâ* zalivena majskim svjetlom disahu hlad i miris, te se pobjedonosno borijaše sa zadahom i smradnim isparama, koje su se dizale iz neizmjerne pučine kuća, iz miliona bića, koja disahu, iz džinovskog procesa gnjiloće i raspada od tolikih organizama.

Tako unutar grada, ali izvan njega na okolo golemog tijela kapitale, stolovalo je i gospodovalo proljeće svojom cijelom beskonačnom sjajnosti.

Od djetinstva Rose-Marie ne bješe nigda vidjela proljetnu krasotu; za nju bjehu odlećele godine jedna iza druge, sa vječito jednakom jednoličnošću, nigda ne bješe izašla iz gradskog kopsuga, nigda se ne bjehu njeni roditelji spomenuli da je uvedu u hram prirode, koji je sam Bog zgradio ljudima.

Deset je dana već stric boravio u Parizu. Tada jedanput pobjed — bješe uprav subota, reče nevjesti:

„Sutra bismo mogli djetetu spraviti iznenadenje i radost. Zašto nam je gospod Bog dao nedjelju, nego za to da počnemo i da se veselimo? Otidimo svi zajedno na teferič u *Meudon* ili u *St. Cloud*. — Rose-Marie nije nigda, kako sami kažete, bila onamo ona će otvoriti oči!“

U majčinih očima zasija bljesak blažene radosti, njeno izmučeno lice obli se svijetlim sjajem; tada se pomoliše suze na njenim očima: ona se sjeti teferiča, šetnja i vožnja čamcem, koje su običavali preduzimati u divnoj, krasnoj pariškoj okolini, dok su još imali svoju Lujizu. Duboko u sreću zazveči žica i izdade sladak glas: biće možda iznova, kako je prije bilo. Onaj trgovčić dolje pod kućom jedva je vjerovao svojim sjetilima madam Ricardet dođe u njega da kupi dvije škatulje sardina, škatulju jastoga, *pastetu*, oraha, naranača, u kratko punu košaru oblizaka; vinar na drugoj strani ulice zablenuo se začuđen u nju, kao da se pred njim događaju čudesa, jer i u njega se svrati madam Ricardet i zatraži osam gostara vina, Bordeaux, Chablis i burgundskog — od deset godina otkad je bilo nestalo male Lujize, ona bi uzela naj više po dvije gostare običnoga „modroga“. I na sve to počeo još s njim razgovarati, kao da se nije bilo ništa dogodilo, i pripovjedila mu je da će poći na teferič, i priupita ga za sadašnje cijene vatrenjača, kao da deset godina nije bila u Parizu.

I netom otide, evo dobričine djevera i zatraži još tri gostare naj boljega a okrom toga i gostaru finog konjaka.

I doma kod Ricardetâ: „Bora mi, imaće ona što da gleda!“ stao se smijati stric i od radosti tŕo je ruke, „za šunku i letušte brinuću se ja... — „Ne, ne“, oprijeći mu se Blanche u samom smijehu, „ostavi to samo meni, znam ja gdje se dobavljaju naj bolji *poulardi*; u istinu malo daleko odavle, na bulvaru *Voltaire*, ali će mi mala šetnja probiti. Neka jednom osladi usta moje dobro ubogo dijete; uprav je istina — mi smo zaboravili da je mlado...“

I madam Ricardet kao da je postala za pet godina mladom; njene oči bjehu radosne, brazge na njenom licu i mrske na čelu bje u mal ne sasvim iščezle; tada počeo premetati svuda po povlacima, iskala je razne toaletne sitnice, počeo čistiti, glačati i sašivati, uglêda ondje vrpeu, ovdje cvijet, napravlja i pričvršćuje. Pojavlja se sva preobražena, smije se, stavlja na sebe sad ovo, sad ono, gleda se u zrcalo, kako joj pristaje. I djever pucajući od smijeha i tarući neprestano ruke:

„Duše mi, ko bi ovo bio rekao! Treba doći sa sela da vas nauči živjeti!...“

U šest ura dođe Ricardet s radnje — dolazaše pravilno po časa prije svoje kćeri; radosno raspoloženje obuze i njega, i njegovo se lice razvedri; poče razgovarati, zahvali bratu, zahvali ženi, bješe jasno da u njegovu utrnutom seću pupčeaše nov život.

„Sad idem dobiti poulard“ reče madam Ricardet; „dok se vratim, Rose-Marie biće ovdje. Pa ćemo ispeći još bravlje stegno, koje će također donijeti: neka otide pedeset franaka.“

„Neka otidu slobodno, pa i više franaka“, muž potvrdi njen govor.

I madam se Ricardet uputi prema vratima visoko dubeći i vitka kao da lebdi u vazduhu.

Muški počeaše razgovarati, prođe im četvrt časa brzo, i ne osjetiše, tako na jednak način i druga četvrt, pa pogleda jedan za drugim na ure.

„Odmah će biti ovdje“, primjeti otac.

Stric poče brojiti gostare razmišljajući da li ne bi bilo trebalo kupiti ih više.

„Ma što ti pada na um?“, usklikne šavac; „oli nas hoćeš sve opiti?“

„Dragi brate — treba misliti na sve. Može se dogoditi da se pri ovom teferiču upoznamo s kim te bi nam bio ugodan. Radi se o tome da ga uzmožemo pozvati, ponuditi mu štogod, znaš? Sutra će moći sve...“

Opet prođe četvrt časa. Tad odjeknuše koraci na basama-cina, na pocu. „Sad dolazi!“ uskliknuše oba muška i skočiše prema vratima, koja oni otvoriše. To ne bješe Rose-Marie, nego švelja, koja stanovaše poviše njih u mansardi.

„Uljezite malko u nas, *mamzelle*“, dovikne stric, „i srknite s nama malo vina!“ „Dragovoljno, gospodo“, primjeti smijući se djevojka ne više mlada, i primi punu čašu ponudenu joj; „u vaše zdravlje, gospodo!“

Ona kuene s njima, ispije vino i opet otide.

Nakon malo se opet čuše koraci i opet priskočiše oba muška da otvore vrata. Ovaj put dođe madam Ricardet, sva crvena i oznojena od brza hoda.

„Rose-Marie nema još ovdje?“

„Nije je“ ...